

Fra Fagerhøi til Furu gård, en kort krønike.

av Reidar Fraffjord

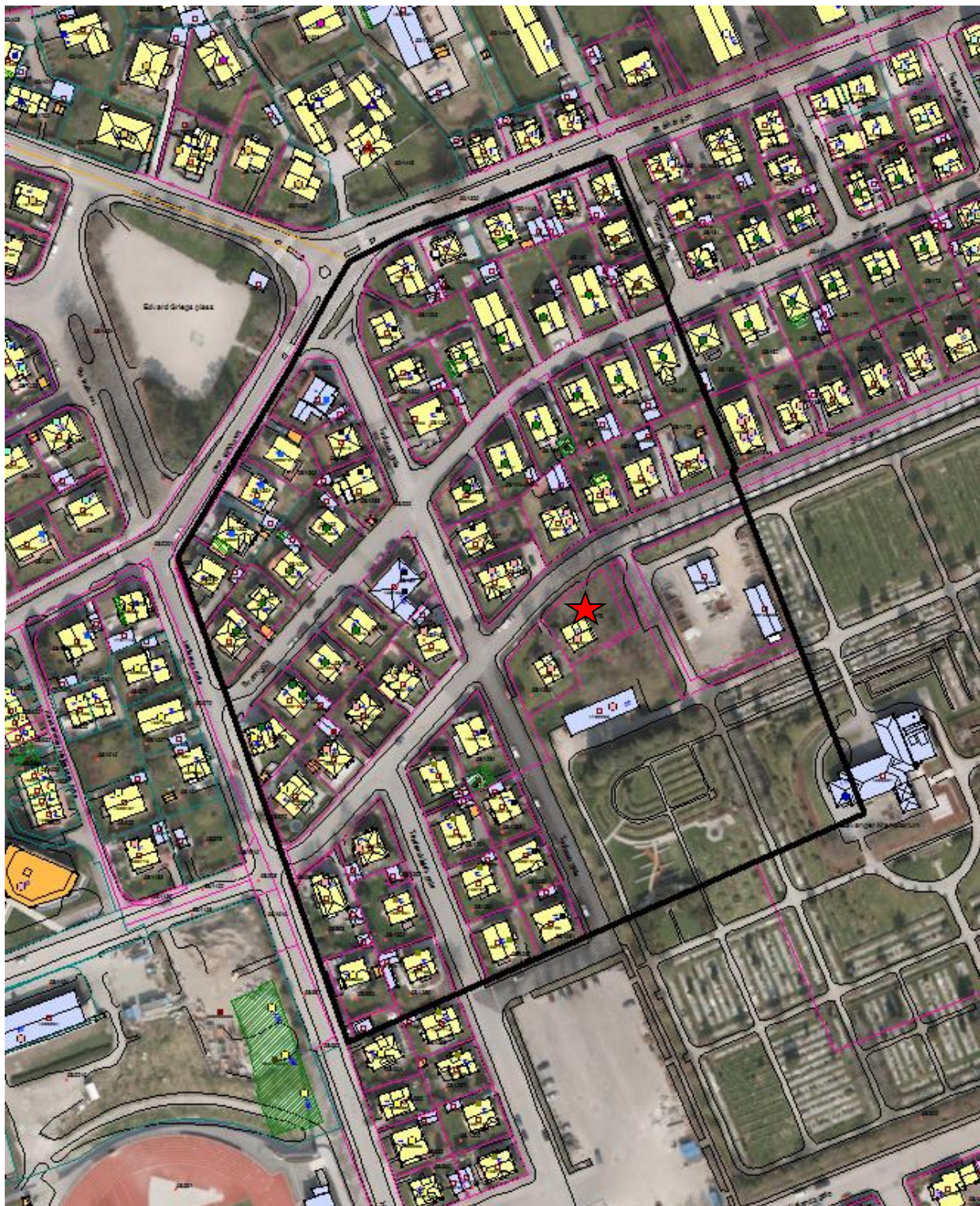
Steingata 70 i 2012 (Foto: RF)

Mange vil ha lagt merke til denne bygningen som ligger like bortenfor inngangsporten til krematoriet i det nordvestre hjørnet av Eiganes gravlund. Huset bærer preg av å være gammelt; det finnes angitt samme sted på et kart over Egenæs-løkkene i 1860-årene, som våningshus på løkke D2. Syd for dagens inngjerdete eiendom finner vi en brakke for kirkegårdens personale; for hundre år siden lå det både forpakterbolig, fjøs og låve på dette området med matrikelnr. *Egenæs 74*. En periode utpå 1900-tallet hadde også eiendommen adresse til Stokkaveien. Det gikk nemlig en lang oppkjørsel derfra og oppover til bygningen, i og med at hverken Steingata eller Brønngata på den tiden var opparbeidet så langt vestover.

Våren 1917 var det tydelig at jordbruksdriften her gikk mot slutten. I en skrivelse til stadsingeniør Juell opplyser handelsreisende Johan Riis på vegne av et konsortium at man har kjøpt løkkeområdet som er betegnet *Fagerhøi*, og at man snarest mulig ønsker å komme i gang med å oppføre bolighus; det nevnes spesielt bebyggelse ved Tordenskjolds gate.

Neste illustrasjon viser løkken inntegnet på et moderne kart. Grenselinjen mot naboløkken i øst, C2, startet i Grønnegata ved Stokkaveien og gikk sydover til krematoriehøyden. Herfra rett vestover til nåværende Holbergsgate (tidligere

”Nordre Tvervei”). Linjen fulgte så Holbergsgate til Øvre Stokkavei og tilbake til Grønnegata langs Stokkaveien. Løkken ble utover på 1900-tallet bebygget med ca. 60 bolighus. Eiendommen Steingata 70 er merket med rød stjerne.

Kart med løkke D2 innrammet v/Iren N. Pallesen, Stavanger Kommune KBU Geodata.

Hvem tilhørte familien som avsluttet gårdsdrift på løkke D2 og, som vi skal høre, faktisk flyttet østover til Furu gård, Bekkestua i Bærum, for 99 år siden? ”Matrikul over Stavanger by, 1900”, opplyser at eieren het Torger Kommedal.

Han ble født i Kommedal i Frafjord 06.06.1862, dro tidlig ut til bylandet, og giftet seg i 1887, 25 år gammel, med Inger Rasmusdtr. fra Øvre Fossmork i Lysefjorden. Torger forpaktet den gang et bruk på Øvre Tjensvoll, g.nr. 25, br.nr. 7, som Erik Eriksen Haaland (Nr. 45 i Bjødna-Tore boka) fra nabogården Håland i Frafjord var eier av.

Dette bruket lå i området vest og sør for nåværende Tjensvoll-torget, med våningshus som i dag har adressen Hemmestveitbakken 10. I 1894 fikk han selv skjøte på denne gården, men solgte den allerede fire år senere. I hans tid på Tjensvoll ble de tre første barna i familien født: Thorvald 22.11.1888, Karen 06.09.1891 og Rasmus 18.12.1893.

Etter salget hadde familien forflyttet seg til Egenæs-løkkene. Det fjerde barnet, Thorvald Andreas, kom til verden 23.01.1898, men bare to uker senere var familien i sorg. Den 08.02.1898 døde 10 år gamle Thorvald av lungetuberkulose. Oppkallingen av Thorvald-navnet hadde nok sin grunn: Den første Thorvald hadde vært syk og svakelig lenge, og man ante at han ikke ville overleve.

I den kommunale folketellingen for Stavanger det året finner vi Torger, konen Inger og tre gjenlevende barn på *Egenæs 67*, et område ”ved Rønneberg” i nærheten av nåværende bispebolig ved Eiganesveien. Tunet var ved dagens Bjørnøygata 20. Torger fødte 4 kyr dette året og har sannsynligvis forpaktet stykket.

Det var trolig det påfølgende året, i 1899, at Torger kjøpte *Egenæs 74*, løkke D2. Den tidligere eieren, Elling T. Riske, har fått påført i panteprotokollen, datert 17.04.1901, at han for *noen år siden* solgte sin jordeiendom, løkke D2 på Egenæs med påstående husbygninger, til Torger Kommedal for en kjøpesum av kr 31.500.

I løpet av de ca. 20 årene Torger drev gård på dette området, kom det forøkelse i barneflokk: Anna ble født 19.08.1901, Bjarne 15.05.1903 og Ingrid Theoline 30.05.1907. Kirkebøkene opplyser ellers at Karen ble konfirmert i Stavanger domkirke i 1906, Rasmus i 1909, Thorvald Andreas i 1912 og Anna i 1917, som den siste før de forlot byen.

Familiebilde fra Stavanger-tiden, ca. 1913. Fra venstre: Bjarne, Torger, Anna, Inger og Ingrid Theoline. (Bildet eies av Haakon Endreson)

Av en kommunale folketelling i 1916 ser vi at Torger eier 1 hest og 7 kyr på gården sin. Dette året er Rasmus, 23 år, oppført som gårdsarbeider og Thorvald Andreas, 18 år, er landbruksskoleelev. I byens adressebok for året 1918 nevnes Karen som syerske, men da en ny adressebok forelå i august 1919, har familien forlatt Stavanger. I begynnelsen av dette året var familien på ny blitt rammet av sorg. Kirkeboken opplyser at Karen Kommedal, ”husbestyrerinde”, døde 12. januar av lungebetennelse. Hun ble jordfestet på felt H, noen få hundre meter fra hjemmet sitt.

De to eldste i Ingers og Torgers barneflokk var nå døde. Eiganes gravlund som hadde blitt innviet i februar 1910, ekspanderte stadig vestover; det var bare et spørsmål om tid før deler av gårdsbruket ville bli innlemmet i gravlunden.

Innledningsvis ble det nevnt at Torger allerede i 1917 hadde solgt eiendommen sin, et salg som ble tinglyst 05.04.1919, og som innbrakte familien kr 105.000, et meget betydelig beløp den gangen. Interessant er det også å registrere at han faktisk året før, i 1916, hadde fått skjøte på Furu gård, g.nr. 21, br.nr. 6 og 9 i Bærum, likevel ikke i eget navn, men på sønnene Rasmus og Torvald!

Kjøpesummen her var betydelig lavere, kun kr 16.000. Muligens var denne gevinsten noe av grunnen til forflytningen? I alle tilfelle; Torger ble 57 år i 1919 og innså trolig at tiden var inne til å overlate gårdsdriften til sønnene sine. Men bare etter noen få år på Bekkestua overdro Thorvald sin halve part av gården til broren Rasmus for kr 8.000.

I hagen på Furu gård sommeren 1922. I bakerste rekke: Bjarne, Anna og Ingrid. På barnestolen, foran Anna: Bjørn Endreson, et halvt år gml. Framme sitter Rasmus, Torger og Inger. De andre personene på bildet er gjester. Fotograf: Haakon Endreson sen.

Ifølge etterkommerne i dag gikk det ikke mange år før selve gårdsdriften ble redusert ; området ble etter hvert lagt ut til bebyggelse. Fire av barna; Rasmus, Thorvald, Anna og Ingrid etablerte seg på tomter som ble utskilt fra Furu gård. Furuveien var allerede etter 2. verdenskrig blitt et moderne villastrøk. Der det opprinnelig lå duvende eng og åker mellom mørkegrønn barskog, var det kommet hus etter hus inne i skogholtene. På gårdens tidligere jorder er det senere også kommet store garasjeanlegg.

Gårdbrukeren, *Rasmus*, ble gift som 51-åring i 1945. Hans kone het Ragnhild Ulrikke Sem (1899-1995). Det var ingen barn i dette ekteskapet. Rasmus døde på Bekkestua 16.09.1974 og ble begravet på Haslum gravlund.

Bjarne ble den første i barneflokket som stod til konfirmasjon på Østlandet, i Høvik kirke 07.12.1919. Han ble student i 1922, avla juridisk embetseksamen i 1927 og ble høyesterettsadvokat. Bjarne tok etternavnet Komdahl. Han var gift fire ganger, men hadde ingen egne barn. Bjarne Komdahl døde 31.05.1987 og er gravlagt på Vestre gravlund i Oslo.

Thorvald Andreas etablerte seg som byggmester. Han giftet seg 26.12.1926 med Solveig Endreson, født i Kristiansand 11.03.1899. Ekteparet fikk tre piker. Den eldste, Kari, født 1927, ble gift med Erling Bugge, men døde bare 31 år gammel i 1958. De to andre pikene er Anne-Lise (Lise), født 1931, gift med Kjell Hexeberg, og Gerd, født 1933, gift med Arne Olav Hov. Faren, Thorvald, døde 20.03.1973 og moren, Solveig, 17.10.1984. De er gravlagt på Haslum gravlund.

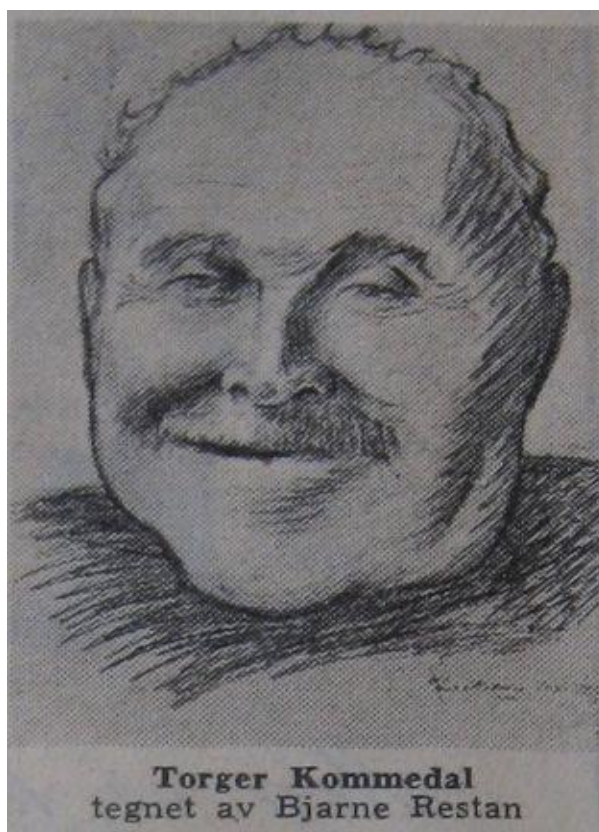

Thorvald Andreas. Bildet tatt på 1960-tallet.
Foto: Gerd Hov

Anna ble den som levde lengst i familien. Hun døde 13.02.1995, 94 år gammel. Ett års tid etter at familien hadde etablert seg på Bekkestua, ble hun gift med Haakon Endreson (1891-1970) fra Kristiansand. Han var bror til Solveig, Thorvalds kone ("søskenbytte"). Paret fikk tre barn: Bjørn, født 20.01.1922, død i Stavanger 12.11.1998, skuespiller, oversetter og 10 år teatersjef ved Rogaland Teater og stifter av Barneteateret. Barn nr. to er Inger Liv, født 25.11.1925, gift med overlege Ola Rygh (1926-2010). Det tredje er (Tor Jonas) Haakon, født 28.12.1931. Haakon er utdannet sivilingeniør og var bl.a. anleggssjef for Oslo kommunes kontor for park og idrett. Anna og Haakon Endreson er begravet på Haslum gravlund.

Familiens yngste, *Ingrid Theoline*, ble konfirmert i Høvik kirke 14.05.1922. Hun ble gift i 1933 med skogsassistent Paul Kiese som døde tidlig, (1902-1945). Barna her er: Sven Erik, født 08.01.1935, som har hatt en militær karriere, videre Jo, født 09.03.1937, en av grunnleggerne av Geelmuyden.Kiese, Nordens største uavhengige kommunikasjonsbyrå, og Halvor, født 24.03.1942, som fortsatt bor ved Furuveien. Ingrid og Paul Kiese er gravlagt på Bryn gravlund, Rykkin.

Foreldrene, *Inger* og *Torger Kommedal*, er gravlagt på Haslum gravlund. Inger døde 26.06.1946, 83 år gammel, mens Torger ble 87 år, døde 19.05.1949.

Torger som 87-åring.

Den kjente tegneren, Bjarne Restan (barnebarn til Torgers eldste søster) besøkte Torger kort tid før han gikk bort. Da hadde ikke den gamle vært ute av huset på et halvt år: "Det e' beinå så e' blitt så skrøpelige, men når det li'e på, så bler det nok ber'e."

Torger pratet lenge med Restan om skyldfolk og kjentfolk, og han fortalte om barndommen inne i Kommedal. Om Tore-Håland – Bjødna-Tore – som han ble kalt etter at en bjørn hadde revet øynene av ham, om skolestyrer Peter Molaug (Våland skole) som skrev så "forvitneleg" om gamle dager i Høgsfjord, og om broren, Bertel, som forfattet en ættesaga om Kommedal helt fra Svartedauens tid.

Kort tid etter denne samtalen kommenterte Bjarne Restan: "Vi hadde tenkt å ta en tur til Kommedal, Torger og jeg, det var seksti år siden han hadde vært der. Men så gav han seg ut på en lengre reis – den siste."

Foranstående kartlegging av familien fra Fagerhøi, Egenæsløkke D2, som reiste til Furu gård, Bekkestua i Bærum, var egentlig et lite prosjekt som jeg lenge hadde gått ”svanger” med. Da Bjørn Endreson kom til Rogaland Teater som skuespiller i 1957, bemerket han i et avisintervju bl.a. at moren, Anna Kommedal, var fra Stavanger. Denne artikkelen er den endelige tilskyndelsen til å ”rulle opp” denne familien hvor foreldrene og deres barn for lengst er borte. Samtidig var det siste kapitlet i gårdshistorien til løkken på Egenæs.

Inger og Torger hadde ni barnebarn, hvorav syv lever; Kari Bugge og Bjørn Endreson er som nevnt gått bort. Jeg har hatt gleden av å ha kontakt og nyttige samtaler med fire av barnebarna: Anne-Lise Hexeberg, Gerd Hov, Haakon Endreson og Jo Kiese. En del bilder ble også sendt meg. Ekstra hyggelig ble det å konstatere at *denne* generasjonen faktisk var fjerne familiemedlemmer ettersom deres tipp-oldefar og min tipp-oldemor i Øvre Fossmork var søsken. Vi er kun 5-menninger, men likevel...!

Furu gård, våningshus. I dag Furuveien 14A, 1356 Bekkestua. Foto: Lise Hexeberg.

